

Husbands Helping

Show# 297 | Nov 14th 2020

זוהר כרך א פרשת חיי שרה דף קכט עמוד א

ואברהם זקן בא בימים וי' ברך את אברהם בכל, רבי יהודה פתח (תהלים ס"ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך האי קרא (צ"ד ע"ב) אתמר אבל זכאה הוא ב"נ דאורחוי אתכשרן קמי קודשא בריך הוא ואיהו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה, ת"ח אברהם אתקריב לגביה ותיאובתיה דיליה הוה כל יומי בהאי ולא אתקריב אברהם ביומא חד או בזמנא חדא אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומי מדרגא לדרגא עד דאסתלק בדרגוי, כד הוה סיב ועאל בדרגין עלאין כדקא חזי דכתיב ואברהם זקן וכדין בא בימים באינון יומין עלאין באינון יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד א

רב ספרא מחרין רישא - רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרגי, רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפקי, אמר: אילו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתפנא קמייהו? ואיכא דאמרי: רבי אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי, אמרי: אילו איקלע לן רבי יוחנן, מי לא מכתפינן קמיה?

Rabbi Dovid Kaplan

אברבנאל פרשת בראשית פרק ב פסוק יח

ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם וגו' עד סוף הפסוק. ספר הכתוב כי הנה חטא אדם בסבת האשה ושעשאה לו הקדוש ברוך הוא לעזרה והיתה כנגדו עשה אותה לטובתו והיא יצאה לרעתו כשהסיתה והדיחה אותו מטובו ושלמותו ולכן אמר שבתחלת בריאת אדם בששי אמר יתברך לא טוב היות האדם לבדו ובמאמרו זה כלל שני ענינים. האחד שעם היות תכלית האדם שישלום נפשו המשכלת והנה האשה והבנים מונעים גדולים להשגת השלמות השכלי וכמו שכתב הרב המורה פל"ד ח"א הנה ראה הבורא יתברך שלא היה טוב לשלמות האדם היותו לבדו לפי שיצטרך מהיותו גשמי לתקן מזנותיו וצרכי ביתו ואם האדם יתעסק בזה יטריד בו זמנו ולא יפנה להשגת שלמות נפשו. לכן היה מהראוי לעשות לו עזר כנגדו והיא הנקבה שתעבדהו ותתקן לו צרכי הבית והמזון ובזה האופן תהיה גם היא הכרחי בענין שלמותו ואמר עזר כנגדו לפי שהעזר בסתם הוא הדומה לדבר כי עזר הרופא היא מרופא אחר ועזר החייט מחייט אחר מענינו. אך אמנם אם היה העזר לאדם אדם אחר זכר כמוהו לא ירויח בזה כלל כי גם הוא יצטרך לעזר אחר שיתקן ויכין צרכיו ומזונותיו כדי שיהיה לו פנאי להתעסק במושכלות ולכן ראוי לעשות לו עזר שיהיה כנגדו ר"ל מקביל לו באופן מה והוא שתהיינה פעולות אותו העזר מקבילות לפעולות האדם. כי הנה העזר שהיא האשה תתענג ותחשוב למעלה בהתעסקה בתקון המאכל והאדם יחשוב זה לעמל מכאיב ובזה הדרך היתה האשה עזר לאדם שהיות פעולותיה נגד פעולותיו ומקבילות אותן. והענין הב' שכלל זה המאמר הוא שעם היות נקבות הב"ח אין להם חברה עם זכריהם כ"א לענין הזווג להשארות מינם ולזולת זה אין לזו יחס עם זה כי הם רועים על ידיהם עדר עדר לבדו הנה ראה יתברך שלא היה טוב שיהיה בן האדם ונקבתו ר"ל שיהיה כ"א מהם לבדו בלתי מתחברים ולא נעזרים זה לזה אלא לענין המשגל לבד כי האדם לפי טבעו צריך מאד אל חברת האשה לא לבד להוליד בנים כי אם ג"כ להיות לו עזר במעשיו וזהו לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ר"ל כנגד צרכו או שוה לו. ומסכים לזה א"ר אבהו כתיב זכר ונקבה בראם וכתוב ברא אותו אלא בתחלה עלה במחשבה לברא שנים ולבסוף לא ברא אלא אחד. והמאמר יקשה מאד שהרי בסוף שנים נבראו אדם וחווה לא אחד. אבל בתחלה עלה במחשבה לברא שנים אדם בפני עצמו וחווה בפני עצמה מבלי חבור זה לזה כיתר הב"ח שזה היה אפשר להיות והקב"ה לא עשה כן כי לא ברא אלא אחד שהוא אדם ומצלעו ברא את האשה א"כ שניהם אחד. וכתב האפוד בשתוף הכ"ף שכ"ף כנגדו הוא כ"ף הדמיון וזה כי נגדו המובן ממנו הוא לפניו כמו אך נגד ה' משיחו. ואלו אמר אעשה לו עזר נגדו יחשב שהיה המכוון מהעזר שתהיה לפניו ואין זה הצריך מהאשה לבד אבל שתמיד לפניו ולאחריו תהיה לאדם לעזר ולהועיל בכל צרכיו ולזה אמר שתהיה לו עזר כנגדו שר"ל כאלו היתה לפניו תמיד. והנה אדם כבר מצא בב"ח עזר נגדו כלומר שישמש אותו בהיותו עליהם ולפניו כסוס אשר רכב עליו וזולתו. אבל מזולת זה לא ישיג מהם עזר שיעזרהו תמיד לפניו ולאחריו כאלו הם תמיד נגדו והוא פי' נאה אמנם חז"ל הוקשה להם אמרו עזר כנגדו לפי שהבינו מלת כנגד מלשון התנגדות והפכיות והיו א"כ הפכיים עזר וכנגדו ולכן דרשו זכה עזר לא זכה כנגדו. ומי יתן ידעתי איך יתחייב שאם לא זכה יהיה כנגדו כי אפשר הוא שלא תהיה עזר ולא תהיה ג"כ כנגדו שלא תהיה בה

תועלת ולא היזק ומאין להם שאם לא תהיה עזר תהיה כנגדו. אלא שהיה דעתם שטבע האשה הוא שתהיה נגד האדם ומזקת לו כמו שהחומר הוא מקביל לצורה ולכן מי שזכה תהיה לו האשה עזר כי בזכותו יבטל הקדוש ברוך הוא טבע האשה המנגדת לו להיותה בעזרו וכמ"ש (משלי יו"ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו אבל אם האדם לא זכה ישאר כל דבר לטבעו ותהיה האשה מנגדת לו כי הוא טבעה ומהותה. הנה התבאר הפסוק הזה והותרה השאלה הי"ו:

נעימות נצח חלק א עמוד 36

חסד אמיתי - עם האשה

כתב רבינו המהרש"ו זצ"ל (רבי חיים ויטל - תלמידו של האריז"ל): ישנם בני אדם אשר מטיבים עם זולתם, ועושים חסד עם אחרים, אולם עם נשותיהם ובני ביתם אינם מטיבים, ושוחקים ליום אחרון, לאמור: שבבואם לב"ד של מעלה יפתחו להם שערי גן עדן. אבל אוי להם ואוי לנפשם, כי לא ידעו ולא יבינו, שכל מעשי החסד שלהם, הבל ורעות - רוח. כי בראש ובראשונה יש לאדם לעשות חסד עם אשתו ובניו, וענייך קודמים, ורק אז יחשב לו החסד אשר הוא עושה עם אחרים.

Rabbi Michael Frank

שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן ע סעיף א - ג

כיצד חייב במזונותיה אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה. ואם כל בני משפחתה רגילים בגדולות, צריך להנהיגה כן; ואם אין כולם רגילים בגדולות, אינו חייב להנהיגה בכך כשאוכלת עמו. אבל כשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה (טור).

בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראוים לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, הרשות בידו, ובלבד שיאכל עמה בליל שבת. ויש חולקין וסבירא להו דלא יוכל לומר שהיא תאכל לבדה א"כ קבלה עליה מרצונה (טור בשם הירושלמי ובשם הרא"ש וב"י בשם רוב הפוסקים), (וכן נראה לי).

כמה מזונות פוסקים לאשה לחם שתי סעודות בכל יום, ופרפרות לאכול בה הפת, ושמן לאכילה ולהדלקת הנר, ומעט יין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, (ואם היתה מניקה נותנין לה יין) (טור); ובשבת שלשה סעודות ובשר או דגים; ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה; (ונותנין לה עץ לבשל מאכלה) (הר"ן פ' אף על פי). בד"א, בעניי שבישראל אבל אם היה עשיר, הכל לפי עשרו. (צמצמה והותירו מאלו המזונות, הוא של בעל) (טור). ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא. הגה: ותהא כתובתה עליו חוב עד שימצא ויתן (טור בשם הרמב"ם). וי"א שאין כופין אותו להוציא, מאחר שאין לו (ר"י בשם ר"ת). מי שאין לו מזונות אלא חד יומא, חייב לזון מיניה את אשתו או למיכל בהדה (טור בשם הרמ"ה). וי"א עוד דחייב להשכיר עצמו כפועל ולזון אשתו (טור בשם ר' אליה ומוהר"ם בשם רבי' שבצרפת). היה לו קרקעות, הרשות ביד האשה ליקח מזונותיה מפירות הקרקעות או מגוף הקרקעות, או צריך למוכרן (רשב"א סימן תת"ץ).

עמו, ואפשר דלמחר יחדו וישתכר או שיזמין לו ד' ערק לביתו בלא עמו ולא תקט בכך כפי' ומה שאמרו שהיא כשאר בע"ה היינו דמסתבר להו דלפניו זה דינה כשאר בע"ה ואין לה כאן הזפיות היחירות שיש לאשה יתר על בע"ה, ואין כופין אותה לגרש, ומיהו יש מקום לחלק בין הו"א לנוס ובין פושע דאם הוא לנוס עליה להגנגל עמו, ולא בפושע, ואפשר שזו דעת הר"ן שלא העתיק בל' הרשב"א רק פושע, וכמו שחילקו אחרונים, אבל דעת ר"א ור"ח והתו"ו והרא"ש דאפי' בפושע אין כופין וכמש"כ לעיל, ואפי' צמיון אין כופין על הגט, ואין חילוק בין אם מזונות דאורייתא או דרבנן וכ"ז ללא כמש"כ בפ"ה בשם הח"ם ז"ל.

ולענין לכופו להרויח משמע דעת הרא"ש והר"ן כר"ת, ובצ"י כי בשם מהר"מ דנהגו בלפנת כר"א, ומשמע דלכו"ע אפשר לו לאדם להתחייב לחברו להשכיר עולמו לשלם חובו, אלא לדעת ר"ת לא הייבוכו חכמים בכך ולא התחייב עולמו בכך, וכ"כ א"ך יכול להתחייב עולמו לא יבא אלא פועל והרי פועל יכול לחזור בו ו"ל כיון שמתחייב בחובו הוב זה מהייבוי לשלמו בכל דבר שגשחעבד לו, ורא"י לזה מהא דליתא בחו"מ סי' ק"א ס"ד, דפעמים חייב למכור מטלטליו ולפרוע כסף ולכאורה קשה דכשם שאינו חייב להשכיר עולמו לשלם חובו וכמש"כ המרדכי פי' אע"פ, ובחור"מ סי' ל"ז סע"ו, ה"ג נהי' דמתחייב לשלם כסף מ"מ כשח"ן לו למה חייב להשתדל למלו' אלא ודאי כל שמתחייב עולמו בכך חייב להשתדל ולמלו', וכן לזה סאה בסאה חייב למזון וליתן לו סאה, ומיהו בחו"מ שם משמע דאף אם התחייב להשכיר עולמו לא מהני, ו"ל לפ"ז לדעת ר"א דחכמים הייבוכו להשכיר עולמו למזונות אשתו, ונראה דאף לדעת ר"ת שאינו חייב להשכיר עולמו מדין היוז גמור, מ"מ הוא חוטא לנפשו ולאשתו וכבר הוכיח שגמיה ע"ה צ"י משני את העגל ומשתדלין עמו לפתוחו להשכר ואולי אם מולחין חכמים לכופו בשוטי הרשות בידם ולא משום חוב אשתו אלא כאב המכה את בנו והרב את חלמיו, וכ"כ במרדכי פי' אע"פ דרשות לקויכו לפני משורת הדין, וכ"ז במתפרנס מן הלדקה או ציוס שהוא מתענה אבל אם הרויח מעט לעולמו לריך למוכל בהדה כמש"כ רמ"ה.

אח"כ ראיתי במרדכי פי' אע"פ הביא השו"ת ר"ת שפי' באמת הא דאמר מורד ממלאכה ר"ל שאינו טורח לעשות מלאכה ומ"מ ליבא לאובחתי מכאן דכופין אותו להשתכר דהכי דהשיב מורד מפני שאינו מגרשה מ"מ אין כופין אותו להשתכר, והנה דעת זו באמת כדעת הר"מ והרשב"א ואפשר דדוקא ביכול להרויח חשיב מורד וכמש"כ לעיל, מיהו דעת תו' והרא"ש והר"ן ור"א דכיון דאינו חייב לערוח אין כופין לגרש וכמש"כ לעיל, ומ"מ אפשר דסמכין אדעת ר"מ והרשב"א ור"א [דלדעתו ז"ל חייב לערוח] ור"ת כפי' תשובתו והר"ן לכופו וכמש"כ האחרונים ז"ל, ולי המרדכי שם קשה לפרשו וז"ל [אחרי שהביא פרי"ת דאיידי צמורד מלהשתכר ופרש"י דיש לו ואינו זכא] מ"מ מדברי שניהם נלמד דאז יעריח לפרנסה או יוליא ויתן כתובה כ"י ע"כ, ואני איני מצין דבריו מש"כ מדברי שניהם נלמד כ"י אדרבה מדברי שניהם נלמד דלא כיופינן, משמע דר"ל דלא כיופינן לי להשתכר, ואינו מוכן דהא באצ"ה כי דכופין לגרש ולא להשתכר, ואי ר"ל דלא כיופינן לגרש, הלא לפרי"ת ודאי כופין לגרש דהא פריך והאמר רב כו' לאו לאמלוכי צעי ואי חפלה בגט כיופינן לי, וגם לפרש"י אין הדבר מוכרח, ודברי אצ"ה שפיר מתפרשין דר"ל דנלמד מדברי שניהם דאין כופין להשתכר אלא יוליא או שיפרנס ומשמע דאי מתרצה לפרנס לא כפינן לי לגרש והיינו כשמואל אבל לרב כיון דלריכה להטריח צבי דינא קרינן צה אין אדם דר עס נחש ויכולה לכופו לגרש ואפשר דלרב נמי מחריקן לי ואם יחזור בו אין כופין אבל אם חוזר פעם שני כופין לגרש אף שחוזר דל"כ לעולם יחזור בשעת כפי'.

כ"י עוד במרדכי שם וראיתי כ"י וכי דבין לפרש"י ובין לפרי"ת כ"י ולפרש"י בין יש לו בין אין לו אין כופין, ל"ע למה לא נכופו לזונה עד שיגרש ואפי' דמוסיפין על כתובתה מ"מ בשביל זה אין למונע לכופו לזון.

ונראה מדבריו ז"ל דאם כופין לזון אין מוסיפין ודלא כמש"כ תו' דמוסיפין משום דהאריכה למעשה צבי דינא, ולפיכך

פי' דביש לו כיון דגובין מזונות אין מוסיפין ולפיכך מקוי לה צגמ צמורד ממלאכה שא"ל לי לכופו למזונות ולפיכך מוסיפין, ולפרש"י דאיידי צגמ לו ואפי"ה מוסיפין פי' דבאמת אין כופין לזון אבל הוא קשה וכמש"כ לעיל.

כ"י בפ"ה סי' קנ"ד ס"ק ו' בשם צ"מ דהא דאמר רב האומר איז ואינו מפרנס יוליא היינו דוקא באינו זן כלל אבל אם נותן לחם לר כופין אותו לזון ואין כופין להוליא כשמואל, ואין לנו לחדש דבר שלא הוזכר בגמ' ונראה דאין חילוק בדבר ולעולם קרינן אין אדם דר עס נחש כל שאריכה לבוא לצ"ד ואין לומר כיון שאין כל כך הפסד בדבר לא כפינן לי שהרי במדיר כיופינן אפי' דמוקי לה ע"י צ' במסקנת לדברים גדונים, וכ"מ לעיל ס"ג א' דפריך והאמר רב כו' ולא מקוי לה צנותן לה מזונות מועטין, מיהו אי כופין בקריחת עברין או בשוטי כיון דיש צזה חילוקי דינים אפשר דצנותן מזונות מועטין אין כופין בשוטי אבל נראה דבאינו זן אין חילוק בדבר וע"י לעיל סק"ע.

יא) כתובות ס"ד א' אלא צבאה מחמת טענה כו', כ"ז למאי דצעי למימר דהצב הוא נזקקין לי ותצעה היא אין נזקקין לה אף אם מטענה וע"כ טעם דעדיף כמו מכה משום דמפקד, והלכך הצעה היא אין נזקקין אלא צבאה מ"מ, אבל למאי דמסיק הא דהצעה היא אין נזקקין לה היינו צבאה באמת מהן אלא שהיא הפכה באחרת, אבל אם אינו רוצה לא לחלוץ ולא ליבס והיא אומרת או כנוס או פטור אף בלא צבאה מ"מ ואף ציש לה בן נזקקין לה, ולמאי דס"ד, גם מהי' דמורד צבאה מ"מ, אבל למסקנא לא צעינן צבאה מ"מ וכמבואר בש"מ בשם הרא"ה וזה דעת תו' כתובות ע"י א' ד"ה יוליא, שהוכיחו מהא דכופין את הגדול דצמונע כל עניני אישות כופין וכ"כ תו' יצמת ס"ד א' ד"ה יוליא, וכ"כ הרא"ש שם, וכן מבואר ברמב"ן כתובות ע"ז א' שבי דהא דכופין על חליצה בשוטי משום דחליצה קיל עפי, וכ"כ בר"ן ס"פ המדיר, ולפיכך דברי הרמ"א צ"י קס"ה שבי דדוקא צבאה מ"מ כופין חמוכין, וכן בארוסה שחובעת או כנוס או פטור אף בלא צבאה מ"מ כופין אותו, והאי כופין היינו בשוטי דהא הוזכר צזה לי כפי' צבדיא בגמ' כמש"כ תו' שם, ולכאורה למש"כ תו' שם דדוקא צמונע כל עניני אישות אבל לא משום תה"מ לחוד הדין נותן דאין כופין את הארוס בשוטי דהא לענין מזונות קיי"ל כשמואל דעד שאתה כופהו להוליא כופהו לזון, וה"ג בארוסה הגיע זמן ולא נשאו חייב צמונותיה ומשום תה"מ לחוד לא כופין בשוטי, והביא דכפינן ליבס משום שאינו חייב צמונותיה כדאיתא בשו"ע סי' ק"ם ס"א, ומיהו למש"כ שם צ"ש דעת הר"מ דבאינו רוצה לא לחלוץ ולא ליבס חייב צמונותיה הדין נותן שאין כופין בשוטי, אם לא צבאה מ"מ, ולפי"ז יחישב פסק הרמ"א דדוקא צבאה מ"מ כופין ור"ל בשוטי, אמנם נראה דכל שאינו כנוסה כלל שאין לה צעל כלל כופין אף שנותן מזונות דהיא עגונה ציוחר והוי כמונע כל עניני אישות, ומיהו צבאה מ"מ ודאי כופין אף צנותן לה מזונות, ואפי"ג דצמורד מחס"מ אין כופין בשוטי אף צבאה מ"מ למש"כ לעיל סק"ע מ"מ צאינו כנוסה כלל אין רגיל להפייס כל כך וכופין וכמבואר בגמ' ס"ד א' דבאה מ"מ מהני, והיכי שאינו רוצה לחלוץ ולא ליבס משמע בגמ' דיש לו גם דין מורד להוסיף על כתובתה.

ובאין לו גבורת אנשים כ"י תו' והר"ן שלחי נדרים דכופין אף בלא צבאה מ"מ וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג דין י"ב, מיהו צרא"ש שם כ"י דאין כופין בשוטי כיון שאינו מונע אלא חס"מ, מיהו צ"י התו' והר"ן משמע דכופין בשוטי ומשום דאינו ראוי כלל לערה מרובה טפי וכופין בשוטי, וכ"מ בתשובת הרשב"א שהביא צ"י סי' קנ"ד, וצרא"ש שם דין צ' כתב דדוקא צבאה מ"מ אבל הדבר חמוה דלענין חייב לגרשה ודאי לא צעינן טענה, והתם צ"י הרא"ש משמע דאי לא צבאה מ"מ אינה נאמנת וזה קשה טפי דלענין נאמנות מאי נפקותא איבא צין צבאה מ"מ לתובעת מחמת לער עיגון, וכבר נתקשה צזה המל"מ והחליע שגשחעשו הדברים.

בב"י סי' קנ"ד הביא תשובת רצ"א דבאה מ"מ אין כופין חנה דיינינן לי כמורד להוסיף על כתובתה וגם כופין אותו צבדיית כתובה ואם לא רצה והוא מורד [ר"ל מלגרשה] מוסיף וחולך, וטעמא

שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן פ

(א) מעשה ידיה לבעלה, כיצד, הכל כמנהג המדינה; מקום שדרכן לארוג, אורגת; לרקום, רוקמת; לטוות צמר או פשתים, טווה; ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה, המותר לבעל: הגה - ודוקא שנותן לה מעה כסף כל שבוע, כמו שנתבאר לעיל סימן ט'. ויכולה אשה לומר: איני נוטלת מעה כסף ואיני נותן המותר; אבל הבעל לא יוכל לומר כן (טור בשם הרמ"ה וכ"כ הר"ן פרק אע"פ וכ"כ השאלתות פרשת משפטים):

(ב) היה לו ממון הרבה, אפילו היה לה כמה שפחות, אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה, שהבטלה מביאה לידי זמה; אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו, אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה:

(ג) והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה, יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי זימה:

(ד) וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו, ידיו ורגליו; ומוזגת לו את הכוס; ומצעת לו את המטה; (וי"א דמחוייבת להציע כל מטות הבית) (המ"מ פכ"א ובהר"ן פרק אע"פ); ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי או שתטול מלפניו, וכיוצא בדברים אלו; אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו; (וי"א דוקא באין סמוכין על שלחן בעלה) (ב"י בשם הר"ן פ' אע"פ):

(ה) מלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה, ואפילו היה לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל, אלא אשתו. (ויש מחלוקת בהצעת המטה, ועיין למטה סעיף ח')

(ו) יש מלאכות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהם עניים, ואלו הם: מטחנת, ואופה, ומכבסת, ומבשלת, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו, אבל לא לפני בקרו: הגה - מת בנה, אינה מחוייבת להניק בשכר וליתן לו השכר, וכן בנו מאשה אחרת, אינה מחוייבת להניקו (הר"ן פרק אע"פ):

(ז) הכניסה לו שפחה אחת, או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת, או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנה שפחה אחת, אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו:

(ח) הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים הראויים לקנות מהם שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות, או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות, אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה: הגה - הכניסה לו שלש שפחות, או ממון, או שיש לו ממון שיכול לקנות או לשכור, אינה מצעת המטות, רק מטתו (הר"ן בשם י"מ); ו"א דאף מטתו אינה מצעת, רק בפריסת סדיניו, ומסדרת לו מטתו שהוא דרך חיבה, וכל אשה תעשה זה אפילו יש לה כמה שפחות (טור):

(ט) היא אומרת: ראוי הוא לקנות, או לשכור שפחה, והוא אומר שאינו ראוי, עליה להביא ראיה:

(י) כל אלו המלאכות אין מחייבים אותה, אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן:

ערעור תשי"ח/167

בבית הדין הרבני הגדול

בפני כבוד הדיינים: הרבנים י. הדס, י. ש. אלישיב, ב. זולטי

בענין:

א. (ב"כ עו"ד אגולסקי)

המערער

נגד:

ב. (ב"כ עו"ד הוכמן)

המשיבה

ערעור על פסק דין, לפיו חויב הבעל להשלים עם אשתו ולשלם מזונות, בטענה, כי האשה מסרבת לנהל את משק הבית. — מזונות ומעשה ידיה.

מסקנות

- א. (1) סוגי המלאכות — מלאכות הבית ועבודת טוהית צמר — שאשה מחויבת בהם לפי הדין, הם כמנהג המדינה ולפי מעמדם של הצדדים.
- (2) לפי המנהג בזמנינו דרך נשי העיר היא לא לטוהת הצמר.
- (3) אין לבעל זכות לדרוש מאשתו לעבוד בעבודות אחרות.
- (4) במקרה ואין על האשה לעשות בשום מלאכה ממלאכות הבית, כגון שהכניסה לו כמה שפחות או כשהמנהג הוא שאינה עושה שום מלאכה, או היא מחויבת לעבוד בטוהית צמר כי הבטלה מביאה לידי זימה, אבל אם האשה מחויבת לספל במלאכות הבית, אי אפשר לכפות עליה עבודת צמר.
- ב. (1) אשה שאינה עושה בצמר — אם בת מלאכה היא, פקע לגמרי חיובו של הבעל לתת לה מזונות.
- (2) אשה המסרבת לעשות מלאכה ממלאכות הבית, הבעל חייב במזונותיה אולם הוא רשאי לנכות דמי שכר המלאכה שעליו לשלם למי שישימשנו.
- (3) הטרחה לחפש אחרי מי שתעמוד במקומה לעבוד את המלאכה שהיא מסרבת לעשותה — מוטלת על האשה.
- (4) במקרה ואין ביד הבעל לשכור למי שישימשנו, יש לדון אם רשאי הבעל למנוע ממנה מזונות בתור אמצעי כסיה.
- ג. (1) יש דעות בפוסקים אם אשה האומרת איני נזינית ואיני עושה פטורה מכל המלאכות ובכללן גם מלאכות הבית, או רק מעבודת הצמר.
- (2) יש לדון דגם לדעת התוס' והרא"ש הסוברים באומרת איני עושה פטורה מכל המלאכות, אם באשה סתם המורדת באחת ממלאכות הבית לא פקע ע"ז חיוב מזונות מהבעל.

אשה הבאה לגבות מזונות מנכסי בעלה — שלא בפני בעלה — פוסקין לה מזונות, ולא מחשבין עמה על מעשה ידיה. ואין צריך לומר כשהבעל בפנינו והוא לא טען מאשתו שתעשה את המלאכות המוטלות עליה בהתאם להלכה אכן לא טענין ליה.
ה. בעל שהוא מורד באשתו לא מפסיד זכותו במעשה ידיה (שאינם עולים על דמי המזונות) ככל בעל המפרנס את אשתו שהוא זוכה במע"י.

פ ס ק - ד י ן

זהו ערעור על פס"ד שניתן ע"י כבוד ביה"ד האזורי תל-אביב—יפו ביום א' בתמוז תשי"ח (תיק מס. 1420, 1419/תשי"ז), לפיו חוייב הבעל המערער להשלים עם אשתו ולשלם סכום של —450 ל"י כל חודש למזונותיה ולמזונות שתי ילדות הזוג.
בפס"ד המערער נאמר:

„בנוגע להמנעותו של הבעל מזה למעלה משנתיים לקיים עם אשתו יחסי אישות, מוצא ביה"ד כי עליו להפסיק המנעות זו בלי כל איחור ולשוב אל אשתו לחיי משפחה ושלווה הוגנים ותקינים, לאור כ"ז החלטנו ופסקנו:
א. על הנתבע להשלים עם אשתו התובעת ולחיות אתה כדרך כל הארץ...
ב. ....
ג. במקרה והנתבע יכול יהיה להוכיח שאשתו אינה משתמשת בכספים שמשלם לה למטרה עבודה נפסקו, יהיה זכאי לדרוש דיון מחדש בנדון.
ד. על התובעת להמנע בהחלט מהתידדות ומהתכתבות עם גברים זרים, ושומה עליה לא לבלות בלי הסכמת בעלה בחברה מחוץ לביתם.
ה. ....“

ב"כ המערער העלה שורה של טענות נגד פס"ד המערער, ואחרי העיון בהם ראינו תלונה אחת בעלת משקל אשר עלינו לדון בה, הוא טען בין היתר:

„כבוד ביה"ד האזורי טעה בזה כי לא התחשב בעובדה כי האשה מסרבת לנהל משק בית בשביל הבעל, והבעל נאלץ לאכול את ארוחותיו במסעדות וכן גם למסור את הכביסה שלו למכבסות ודבר זה כרוך בהוצאות מרובות.“

ואמנם טענה זו כבר השמיע הבעל בישיבת ביה"ד האזורי ביום ג' אדר ב' תשי"ז:
„התובעת איננה דואגת במיוחד לילדים אלא רוצה שאני אממן את חיי ההפקר שלה מחוץ לבית ולעתים קרובות לילות שלמים ומסרבת אפילו להכין אוכל עבורי, האשה מבשלת בעדה, בעד הילדות ובעד העוזרת.“

ובסיכומים טען ב"כ הבעל בביה"ד האזורי:

„האשה מוציאה בערך רק שליש ממה שהיא מקבלת, את רוב הכסף מחזיקה האשה למטרותיה היא (בליווי בחיי הוללות), איננה מנהלת משק בית בשביל הבעל והוא מוכרח לאכול במסעדות. נוסף לזה הוא משלם את ההוצאות של הבית כגון שכ"ד, חשמל, מסי עירייה, חנוך, ספרים לשתי הבנות וכו'.“

אוצר החכמה כ"כ האשה טען :

... טענת האשה שאין בעלה חי עמה הוכח ע"י הודאת הנתבע, יש לחייב את הבעל בהתראה שאם לא יחזור לאשת נעוריו יוכרו כמורד, כבר קבעו חז"ל כי מורד באשה מוסיפים לה על כתובתה, האשה הגישה תביעה לסך — 750 ל"י לחודש למזונותיה ולמזונות שתי הבנות — לפי המעמד של הצדדים הוא אחד מעשירי תל-אביב ויכול בנקל לשלם את הסכום הנתבע...".

הלכה פסוקה היא באה"ע סי' פ' סעי' ט"ו :

„כל אשה שתמנע מלאכה ממלאכות שהיא חייבת לעשותן כופין אותה לעשות“.

והוסיף הרמ"א ע"ז :

„ואינה זנה עד שתעשה... או מוכרין כתובתה לשכור עליה עבד

או שפחה“ (המ"מ פכ"א בשם הרמב"ן והרשב"א).

זוה לשון המגיד משנה פכ"א מה' אישות :

„כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות... וכתב הרשב"א

ז"ל... או שאינה זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטוה"ג כדי שישכור

עליה עבד או שפחה לשמשו“.

לפי פשטות הדברים נראה באשה המסרבת לעשות לבעלה אפילו מלאכה אחת מן השבע מלאכות שאשה חייבת בהם, רשאי הבעל להפקיע ממנה את מזונותיה, ואי אפשר להטיל על הבעל תשלום כל-שהוא למזונותיה, ועכ"פ מתוך הלכה זו אנו למדים לכאורה דלאו דוקא כשהיא מורדת ממלאכת טווית הצמר, אלא גם כשאיננה בת מלאכה והיא מחוייבת רק במלאכות הבית, כשהיא מסרבת לטפל במשק הבית פטור הבעל ממזונותיה.

אמנם מתשובת הרשב"א אשר הו"ד בב"י סי' ע"ז נראה מבואר דאין כל המלאכות

שוות בנדון זה, וז"ל הרשב"א :

„... אבל אם לאחר שבא ראובן ונתרפאת אע"פ שאינה מורדת

מתשמיש אם אינה רוצה לשוב לו ולעשות דברים שהיא חייבת לעשות

לבעלה ולפי מה שהיא אשה כי יש נשים שמכניסות לבעל שפחות ויש

שאינן מכניסות וכפי מה שיש לו עליה מהמלאכות הקטנות כעושה מטתו...

מעכב מהמזונות כנגד שכר מי שישמשנו באותן מלאכות או שוכר עליה

ממקו"א הא יתר מכאן לא ואע"ג דקיי"ל כמ"ד מורדת מתשמיש ולא

ממלאכה היינו דלא קנסינן בטרפעיין אבל מסתברא שאם ירצה שוכר

עליה מי שישמשנו... ואם אינה רוצה לעשות וליתן לבעל מעשה ידיה

אין לה מזונות ואע"פ שמזונות עיקר כבר תקנו לבעל מע"י תחת מזונות

ואם אינה רוצה לעשות תפסיד מזונות שאין לך ניוזנית ואומרת איני עושה

ואפי' עושה ואינה משמשת באותן מלאכות קטנות השנויות במשנתנו

והוא צריך לשכור מי שישמשנו בהם שוכר על ידה כמ"ש אבל תפסיד

מזונותיה לא“.

מבואר מתוך דברי הרשב"א הנ"ל שאם אשה נמנעת מלעשות לבעלה אחת מהמלאכות השנויות במשנה אין האשה מפסידה את מזונותיה, ורק ביד הבעל לנכות מחשבון מזונותיה דמי השכר שעליו לשלם למי שישמשנו, ורק כשאינה עושה לו בצמר אז אבדה מזונותיה, וא"כ תשובת הרשב"א שהו"ד במגיד משנה (אשר העמיד אותו על דברי הרמב"ם שכתב כל אשה שתמנע מלאכה כו'), עם דברי הרשב"א שהביא הב"י לכאורה סתרי אהדדי.

ולא עוד אלא שהרמ"א בסי' ע' סעי' י"ב הביא להלכה גם את תשובת הרשב"א (שהובאה בב"י סי' ע"ז הנ"ל), וז"ל הרמ"א: ***

«ואם אינה חולה מנכה לה ממזונותיה כפי מה שצריך לשכור מי שעושה לו המלאכות קטנות שבבית אבל אינה מפסדת משום זה מזונותיה רק מחמת מעשה ידיה אם בת מלאכה היא» (כ"ז בב"י סי' ע"ז ובשו"ת הרשב"א).

אשר לפי זה נראה דהלכה זו שהובאה ברמ"א סי' פ' סעי' ט"ו והלכה דסי' ע' סעי' י"ב תרי מילי גינהו.

מיסוד הדין אין אשה מפסדת מזונותיה כשהיא מורדת במלאכה אלא א"כ היא נמנעת א"ע לעשות בעבודת הצמר שמלאכה זו של עבודת הצמר נקבעה תחת מזונות וזו היא בכלל מעשה ידיה (לדעת הרשב"א), אולם אם היא מורדת בשאר מלאכות הבית, איננה מפסדת מזונותיה, אבל הבעל רשאי לנכות מדמי מזונותיה סכום העולה לו שכר המלאכה שעליו לשלם למי שישמשנו ואשר אשה מחוייבת בהם והיא מסרבת לעשותה, זוהי הלכה השנויה בסי' ע'.

אמנם הלכה שנקבעה בסי' פ' הוא לענין כפיה לאשה הנמנעת מלעשות מלאכה ממלאכות שהיא חייבת בהן, ודרכי כפיה שונים שנו כאן, משמתין אותה, כופין אותה בשוטים, ובידו גם למנוע ממנה מזונות, וזה לא מפני שהפסידה מזונותיה, «מן הדין, זהו רק בתורת כפיה» (אמנם מ"ש הרמ"א בהלכה זו «או מוכרין כתובתה לשכור עליה עבד או שפחה» (וכן הוא ברשב"א ובר"ן פ' אעפ"י), צ"ל דדינא קמ"ל באשה המסרבת לעשות לבעלה מלאכה ממלאכות שהיא חייבת יכול ביה"ד למכור את כתובתה בטוה"נ לצורך זה, שיהיה לו עבד או שפחה לשמשו).

ואם תאמר סוף סוף הדבר מסור בידי הבעל, ובידו לעכב את מזונותיה גם כשהיא מסרבת לעשות לו מלאכה ממלאכות שהיא חייבת, נמצא שלמעשה מפסידה האשה את מזונותיה גם כשאיננה מורדת ממלאכת עבודת הצמר, והרשב"א הלא פסק במפורש «שוכר עליה אבל תפסיד מזונותיה לא».

אכן נראה במקרה וביד הבעל לשכור גברא בחריקאה לעשות לו את המלאכה שאשתו נמנעת לעשות לו אז איננו רשאי לעכב את כל מזונותיה, הוא יכול רק לנכות ממזונותיה שכר עבודה, ותו לא, הואיל וע"י נכוי מדמי מזונותיה הרי יש לו מי שישמשנו, נמצא שהזכויות שיש לבעל במלאכת הבית הוא מקבל במילואם, ע"ז שהוא משלם מדמי מזונותיה למי שמטפל במשק הבית, ודוקא באופן שאינו מוצא למי לשכור לעשות לו את המלאכה שאשתו נמנעת לעשות, ואין לו מי שישמשנו וע"י מרידת האשה במלאכה מתבטלת תקנת חז"ל אשר הטילו על אשה לעשות לבעלה את השבע מלאכות השנויות

בגוונא — דא הוא רשאי למנוע ממנה את כל מזונותיה. וזאת היא אחת מדרכי הכפיות שנאמרו בהלכה זו.

ואף לפימ"ש הרא"ה בכתובות דף ס"ג: —

„... ודין הוא שהרי אילו הוה לה מעות ולא היה לבעלה רשות בהן כגון שנתנו לה אחרים ע"מ כן. רצתה נותנת לו דמי מעשה חמש סלעים ואינה עושה בצמר משא"כ בשאר מלאכות שאינה יכולה ליתן לו דמי שכר שפחה שתעשה אותו ותפטר אלא עליה לעשותן דאם רצתה תצא היא ותטרה אחר שפחה לשכור אותה לעשות אבל אינה יכולה להתפטר בדמים.“

הרי שמן הדין הטרחה הזאת לחפוש אחרי שפחה שתעמוד במקומה לעבוד את המלאכה שהיא מסרבת לעבוד — מוטלת על האשה. מ"מ אם הוא מוצא לשכור מי שישמשנו י"ל דאינו רשאי רק לנכות מדמי מזונותיה שכר העבודה שעליו לשלם למי שעושה את המלאכה לא יותר, שהרי בידו לשכור למי שישמשנו. אוצר החכמה

וכן משמע ממ"ש הרמב"ן בחידושי כתובות דף ס"ג: —

„מורדת מחמת מלאכה פי' שאמרה איני מכבסה ואיני מבשלה ואיני עושה את שש מלאכות שאחז"ל אבל העושה בצמר אין זה מרד כלל שיכול הוא שלא לזונה... ותמה אני היכא קי"ל דלא הוה מורדת מ"ש מיניה דידיה דבאומר איני זן ואיני מפרנס יוצא ויתן כתו'... וי"ל מפני שמרדו של איש קשה משל אשה לפי שיש סיפק בידו לעשות כדאמרי' עד שכופין אותו להוציא יכפהו לזון ומפרקינן א"א דר עם נחש בכפיפה כלומר א"א לה להתענות עד שתבוא לבי"ד ויהא חייה תלוי לה מגד אבל כאן אפשר לכופה בשוטים לעשות מלאכה ואם נתבטלה עד שיכפה לא הפסיד כ"כ וגם אפשר לו למנוע תשמישה ומזונותיה עד שתחזור בה... וכ"ש שבי"ד משמתין אותה...“

מזה שכלל בחדא מחתא „אפשר לו למנוע תשמישה ומזונותיה“ נראה שזו הפעלת לחץ עליה להניע אותה שתשוב לעשות את המלאכות המוטלות עליה.

והרמב"ן בעצמו בספר הזכות (פ' אעפ"י) כותב: —

„אבל שאלת הרב ז"ל שאמר האיך יתכן שיהא הוא זונה ומפרנסה ולא תהא אופה ומבשלת ומניקה נ"ל שיש טעם בזה... שמין כמה המלאכות האלו שוות לבעל ומגבין לו משלם כלומר שוכרין שמש לשמשו ומניקה להניק את בנה וחוזר וגובה ממנה בבי"ד שיורדין לנ"מ שלה או לצ"ב ומוכרין או פוחתין מהן לבעל בטוה"נ כמו דמי מלאכות הללו... וכן היא פוחת כמזונות שניתן לה בכדי דמי מלאכה שמורדת בה, ואם מרדה בכילן אינו זן כלל וגובה המותר משלם... ואפשר שבי"ד היו משמתין עליה שתעשה כדין מאן דלא ציית דינא.“

וכן משמע מלשון הראב"ד פ' כ"א מה' אישות ה"י: —

מעולם לא שמעתי יסור שוטים לנשים אלא שממעט לה צרכיה.

ומזונותיה עד שתכנע" (ועיין בחידושי הרא"ה בכתובות דף ס"ג:).

היוצא מכל האמור: אשה שאינה עושה בצמר — אם בת מלאכה היא — פקע לגמרי חיובו של הבעל לתת לה מזונות. אבל באינה עושה מלאכה ממלאכות-הבית, הבעל חייב במזונותיה אולם הבעל רשאי לנכות דמי שכר המלאכה שעליו לשלם למי שישמשנו. — אם בידו לשכור לו מי שישמשנו, אמנם במקרה ואין ביד הבעל לשכור למי שישמשנו אם הבעל רשאי למנוע ממנה מזונות בתור כפיה, אין אנו מחוייבים עכשיו לצורך הדיון אשר לפנינו לקבוע מסמרות ולהחליט בנקודה זו.

אלא שבשו"ת המיוחסות להריטב"א (שנדפס עכשיו עפ"י כת"י) כתוב בסי' ק"ג: — „... אני רואה שאחז"ל שהבעל חייב במזונות אשתו בעודה תחתיו ואפי' מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה וע"פ שבודאי אינה עומדת תחתיו ומשמשותו, ואם אתה אומר שלא תקנו כן אלא כשהעכבה משל בעל כגון ששלחה מביתו ודומיא שגרשה... אבל כשהיא מורדת שלא לשמשו אין לה מזונות ורפואה וא"כ, עליך להביא ראיה, זו מניין לך, שהרי חיוב מזונותיה במשנתנו ברור בלא תנאי כדתנן וחייב במזונותיה... ועוד למ"ד מזונות דאורייתא אי אפשר לך לומר שתפסידם מפני עכוב מלאכות שהם מדבריהם שהרי חוב זה מה"ת הוא, ופרישנא בגמ' שאין לה מזונות שלימים אלא כפי ברכת הבית...”

והנה אם נקבל את הדברים כפשוטם, הרי לפנינו שיטה המיוחסת לריטב"א ז"ל הסובר דאין אשה מפסדת כלום ממזונותיה בשביל שאינה עושה לבעלה המלאכות המוטלות עליה, ועל הבעל לשלם לה כל מזונותיה בניכוי ברכת הבית לבה, ותו לא, אבל א"כ יוצא לכאורה סתירה בין מ"ש הריטב"א בחידושו לבין התשובה הנז'.

[אוצר החכמה](#)

עיין ריטב"א כתובות דף ע': —

„ואם איתא לדרב הונא וכו' מהאי לישנא שמעינן דהא דאוקמא מתני' דהכא באומר צאי מעשה ידיך במזונותיך דאפילו לרב הונא הוא... וכן בדין אע"ג דלר"ה מזונות עיקר יכול הוא לפורעה כנגד חובה ממעשה ידיה למה שמספיקין" ולמה א"כ נחייב את הבעל לשלם לה את כל מזונותיה הרי בידו לפורעה במעשה ידיה אשר היא חייבת לעשות לבעל. ועיין עוד מ"ש הריטב"א בחידושו לכתובות דף ס"ג: —

„לענין פסק הלכה... וכל שמורדת ממלאכה כופין אותה בשוטים או שאינו זנה או שמוכרים בי"ד כתו' בטוה"נ כדי שישכור לו שפחה או עבד לשמשו.”

אכן י"ל דעיקר הדיון בתשו' הריטב"א הנ"ל הוא אם בזה שהיא מורדת ממלאכה פקע חיוב מזונות מן הבעל לגמרי (וכמו שסובר הרשב"א הנ"ל לענין מעשה ידיה שאם אינה רוצה לעשות „אין לה מזונות... כבר תקנו לבעל מע"י תחת מזונות), וע"ז הוא מסיק דהבעל עומד בחיוב המזונות גם אם אשתו מורדת ממלאכה, ומוכיח זה ממגורשת ואינה מגורשת דבעלה חייב במזונותיה „ואע"פ שבודאי אינה עומדת תחתיו ומשמשותו" (כוונתו למלאכת הבית, דאם למעשה ידיה בעבודת הצמר, הרי כתב הראב"ד בהשגות על הרי"ף (פרק שני דיני גזירות), לפי הגמ' דבני מערבא „אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתו' חייב לזונה עד שיפרענה משלם, כלומר מדקתני ואע"פ שלא נתן לה כתו' אלא

כ"ז שלא נתן לה כתו' שייכא ביה ואית ליה זכיה עילויה ומאי ניהו מעשה ידיה תחת מזונותיה ואפ"ה מציאתה שלה". וא"כ גם במגורשת וא"מ דחייב במזונותיה י"ל דאית לי' זכיה עילויה במע"י). הרי דחייב המזונות לא קשור במלאכות הבית, והוא הדין באשה המורדת ממלאכה, דחייב במזונותיה, אבל בנוגע לניכוי מדמי מזונותיה לשכר המלאכות לעשות לבעל, ע"ז לא דן הריטב"א בכלל בתשו' הנז', ואמנם אי אפשר להשוות בנדון זה אשה היושבת תחת בעלה — אשר עליה מוטלות החיוב לעשות את המלאכות השנויות במשנה, דבזה י"ל שהבעל רשאי לנכות מדמי מזונותיה כנגד מי שישמשנו, וכפי שעולה ממ"ש הריטב"א בחידושיו, למגורשת ואינה מגורשת שאין עליה חיוב זה.

עלינו להוסיף, לכאורה יש לדון לדעת התוס' והרא"ש הסוברים באשה האומרת איני ניוזנית ואיני עושה פטורה גם ממלאכות הבית לא רק מעבודת הצמר, כי כל המלאכות בכלל מע"י שתיקנו תחת מזונות, וא"כ כמו במורדת ממלאכת עבודת הצמר היא מפסידה מן הדין את מזונותיה, כמ"ש הרשב"א הנ"ל, הוא הדין במורדת ממלאכת הבית, שהרי לדידהו אין חילוק מלאכות, ואין שום הבדל בין עבודת הצמר למלאכות הבית.

אולם י"ל גם לאידך גיסא, כי כל עוד ואינה מורדת מכל המלאכות, גם בעבודת הצמר וגם במלאכות הבית לא פקע חיוב מזונות מן הבעל, ורק בידו לנכות ממזונותיה שיעור המלאכות שהיא מסרבת לעשות לו, וכמו ששמע מלשון הרמב"ן בס' הזכות, ואם מרדה בכולן אינו זו כלל", אפשר גם דהתוס' סברי כדעת הריטב"א בתשו' הנ"ל.

ועיין בריטב"א כתובות (דף ס"ג) שכתב "בהא דאמר ריב"ח מורדת ממלאכה הוי מורדת לאו למימרא שתהא פטורה עי"ז שמפחיתין מכתובתה ז' דינרין, דא"כ שאין די בשבעה דינרין לדמי שפחה לשמשו, ושהוא צריך להניק בנו האיך יהא די בכך ועוד המורד שאומר איני זן ואיני מפרנס האיך יהא די לה בז' דינרין למזונותיה, והלא כל בעל צריך לפרנסה לפי כבודו, ובמורד יד הכל שוה, אלא שאף לריב"ח גובין מכתובתה דמי שפחה לשמשו, מלבד זה קנסינן אותה לפחות מכתו' ז' דינרין, ור"ה הסובר דממלאכות לא הויא מורדת לאו למימרא שתצא נקיה מבי"ד ותטול מזונות אלא אינה מורדת לדון אותה בפחיתות ז' דינרין דכיוון דבמילתא דממון היא מורדת אין לנו לקנסה בכך אלא שנגבה מנכסיה או שנפחית מכתו' די שפחה אחת לשמשו ואם לא נוכל לקנסה בכך נקנסה להוציאה בלא כתובתה.

וכן פירש הרא"ה שם, לריב"ח כיוון דסבר דמורדת דהויא ממלאכה למימרא דלבד ממאי דמגבינן ליה מינה כנגד שכר שפחה אחת קנסינן לה בפחת ז' דינרין והיינו פלוגתייהו דר"ה סבר דתו לא קנסינן לה בקנסא אחרנא.

גם לריב"ח הוא רק בשאר מלאכות חוץ ממעשה ידיה אבל במורדת במע"י בהא לא קנסי' לה אלא דמגבינן ליה מינה ומפחיתין מכתובתה בטוה"נ דמי מעשה חמש סלעים שאינו אלא כחוב".

מתוך הדברים הללו נראה דהני רבוותא סברי דמן הדין אין אשה מפסדת מזונותיה כשהיא מורדת במלאכה, ולא פקע חיוב מזונות מהבעל, ורק הבעל גובה ממנה דמי שפחה לשמשו בחריקאה, (אם לא בבא למנוע ממנה מדין כפיה), וזה בהתאם למ"ש הריטב"א בתשו' הנ"ל "שהרי חיוב מזונותיה במשנתנו ברור בלא תנאי כדתנן ותייב במזונותיה... אי אפשר לך לומר שתפסידם מפני עיכוב מלאכות...".

ומעתה מנלן דהתו' והרא"ש — הסוברים באומרת א"נ וא"ע פטורה מכל המלאכות — חולקים על יסוד זה של הני קדמאי, הם רק פירשו (ע' התוס' כתובות דף ס"ג א' וברא"ש שם), טעמו של ר"ה הסובר דמורדת ממלאכה לא היא מורדת משום דאזיל לטעמי' דיכולה אשה לומר לבעלה א"נ וא"ע, ועל כן אי אפשר לומר שיחול עליה דין מורדת, להפחית מכתובתה ז' דינרין, נוסף על מה שגובין ממנה דמי שפחה לשמשו, שהרי בידה לפרוק מעליה לגמרי את עול המלאכות וא"כ אין מקום לדונה כמורדת, וכן לא יתכן לכפות עליה שתעשה לו את המלאכות וכמ"ש הטור בסי' פ' בשם הרא"ש שהרי "אם תרצה לא תעשה", אבל להניח בדעת התוס' והרא"ש — דס"ל דאין חילוק מלאכות בין עבודת הצמר לבין מלאכות הבית (לגבי אומרת א"נ וא"ע), דאם אינה רוצה לעשות אף מלאכה קטנה מפסדת מזונותיה וכמו שכתב הגאון בבית יעקב סי' ע', אין לנו, וכנראה שלא היה לפני אותו גאון ז"ל שיטת הראשונים הנ"ל, או גם איהו ז"ל לא בא אלא לומר את הנראה לו לפרש בדעת התוס' והרא"ש, ולא לקבוע מסמרות שאין לנטות בדרך אחרת. זאת ועוד, עצם חילוק מלאכות שיש הבדל בין מלאכות הבית לעבודת הצמר באומרת איני ניזונת ואיני עושה המציא הרא"ה ואחריו הר"ן ז"ל מתוך הקו' שעמדו ע"ז קדמאי בכתובות דף נ"ט "הכא אין בידה לגרש את עצמה" הא יכולה להפקיע את עצמה מחיוב המלאכות ע"ז שתאמר א"נ וא"ע ואחרי שהביא הרא"ה תירוצו של הרמב"ן ודחה אותו כתב "ונראה לומר דאפי' לר"ה לא קאמר אלא על מע"י שהם תחת מזונות ומינייהו קאמר שיכולה להפקיע א"ע לומר א"נ וא"ע אבל שאר מלאכות השנויות במשנתנו כגון טוחנת ואופה בודאי היא חייבת עליהן וכן תי' הר"ן.

אולם הרמב"ן וכן הרשב"א תי' באו"א, וז"ל הרשב"א: — "ומ"מ לענין קושיין איכ"ל דכיוון דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל עשאוהו כלוקח גוף האשה ובעלמא קנין כספו קרינן לה וכשהיא אומרת א"נ וא"ע רואין אנו אותה כאילו היא קונה עצמה ממנו".

מזה נראה פשוט דהרמב"ן והרשב"א ז"ל הולכין בשיטת התוס' שע"ז שהיא אומרת א"נ וא"ע פטורה מכל המלאכות, מ"מ ס"ל דאשה לא מפסדת מזונותיה, ע"ז שהיא מונעת א"ע מלעשות מלאכות הבית, ורק בעבודת הצמר סובר הרשב"א שמפסדת מזונותיה, מפני שהיא עיקר מעשה ידיה ואילו מלאכות הבית בכלל מלאכות קטנות הן אשר נועדו רק לצורך שימוש.

ואמנם כן כתב הגאון רא"ל מפלאצק ז"ל בס' אילת אהבים סי' רכ"א דמהרמב"ן והרשב"א שחתרו לתרץ ק"ו התוס' בענין אחר משמע דס"ל כהתוס' ולא כדעת הרא"ה והר"ן.

גם בשיטת התוס' דף ס"ג ד"ה ר"ה כתב: — "נראה דפשיטא להו דלר"ה לא הוי מורדת ממלאכה לפחות לה ז' דינרין דכיוון דבלא"ה שוכרין שפחה בחריקאה שיהיה לו מי שיעשה לו מלאכות אלו על מעות האשה ומהיכא תיתי לפחות לה ג"כ הא אי בעי הוי אמרה א"נ וא"ע דמזוני עיקר ודי שקנסוה במה ששוכר שפחה על הוצאות האשה כנ"ל".

מבואר מזה דס"ל אף להתוס' הסוברים דאין חילוק מלאכות מ"מ בזה שהיא מורדת ממלאכה אין לחיובה יותר מדמי שכירות שפחה בחריקאה.

וכן נראה מ"ש התוס' כתובות נ"ג ע"ב ד"ה כגון "וב"ה סברי דהיא נתנה אצבע ב"ש הילכך כופה להניק שתשכיר לו מנקת" והנה להתוס' בדף ס"ג, לר"ה אשר — כן קיי"ל

1234567

להלכה — אין כופין וכן מפורש בטור לדעת הרא"ש. הואיל והיא יכולה לומר א"נ וא"ע, והשתא אם נאמר דעי"ז שהיא נמנעת מלעשות אף מלאכה קטנה מפסדת מזונותיה, למה כתבו התוס' שכופין אותה שתשכיר לו מינקת, איזה דין כפיה יש לו עליה, אחרי שהיא מפסדת כל מזונותיה וע"כ דגם להתוס' לא מפסדת מזונותיה ע"י שהיא נמנעת מלעשות אחת מן המלאכות השנויות במשנה.

אוצר החכמה

והואיל והלכה פסוקה בשו"ע שעי"ז שאשה מורדת במלאכות הבית לא פקע חיוב מזונות מן הבעל, ומאידך יש לנו לומר בדעת התוס' והרא"ש דסברי כהריטב"א דעי"ז שהיא מורדת במלאכה לא נעקר חיוב המזונות מן הבעל, גם נראה דהרשב"א אשר הוא ז"ל סובר דיש הבדל בין אם אשה מורדת במלאכות הבית שאינה מפסדת מזונותיה לבין מורדת בעבודת הצמר שאז היא כן מפסדת מזונותיה, מ"מ משמע דס"ל דאין חילוק מלאכות לגבי האומרת איני ניוזנית ואיני עושה, ולהרמב"ן מפסדת מזונותיה רק כשהיא מורדת בכולן לפי"ז אין לנו לעקר הלכה קבועה בשו"ע בטענת קים לי בזמן ששיטה זו לא קים לנו כלל, זה מה שנראה להלכה בנידון זה.

(ועי' בטור סי' פ' העתיק מ"ש הרמב"ם „כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשותה כופין אותה ועושה אפי' בשוטים... וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין כופין אותה דקיי"ל כר"ה דאמר אשה יכולה לומר לבעל איני ניוזנית ואיני עושה לפיכך אם תרצה לא תעשה ולא תזון", כוונתו כמו באומרת איני ניוזנית וא"ע פטור הבעל ממזונותיה, הוא הדין בשאיננה עושה, והיא מורדת מכל המלאכות אף שלא אמרה איני ניוזנית וא"כ באשה שתמנע מלעשות מלאכה אין מקום לכופות אותה).

לאור כל הדברים, יש לחייב בעל במזונות אשתו גם כשהיא מסרבת לעשות לו מלאכות הבית, (ובאופן שהיא לא מורדת במע"י של עבודת צמר), אלא שבידו לנכות ממזונותיה כפי שעולה לו שכר מלאכות הבית.

ומעתה נשוב לנדון דנן, במקרה שלפנינו האשה מורדת בכל המלאכות, ולפי האמור הרי לכאורה יש לפטור את הבעל לתת מזונות לאשתו.

אמנם באה"ע סי' פ' סעי' א' כתוב: —

„מע"י לבעלה כיצד הכל כמנהג המדינה... ואם לא היה דרך נשי

העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד“.

ובביאור הגר"א שם, „א. ואם לא היה דרך כו' בתוספתא מקום שלא נהגו לעשות אחת מכל אלו אינו יכול לכופה, ב. אלא לטוות הצמר בלבד דאיפסק שם (כתובות ס"א ב'), כר"א אפי' הכניסה כו' וה"ה במקום שלא נהגו“.

והנה דרך נשי העיר לפי המנהג בזמנינו הוא לא לטוות הצמר, (ועי' בית מאיר שפסק אפילו אם נהגו נשי העיר לעבוד בעבודת אחרות אין לבעל זכות לכפות לאשתו שתעבוד בעבודות אחרות) וא"כ לפימ"ש הגר"א הלא כל החיוב שיש על אשה במקרה זה, — לעבוד בטויית הצמר הוא מדינא דר"א דהבטלה מביאה לידי זימה (אף שגם במקרה זו — לדעת הר"ן „מעשה ידיה לבעלה ע' ב"ש סי' פ' סק"ד), אבל כ"ז באופן שאין על האשה לעשות בשום מלאכה ממלאכות הבית, כגון שהכניסה לו כמה שפחות, או כשהמנהג הוא שאינה עושה שום מלאכה, אז היא מחוייבת לעשות בצמר להוציאה מכלל בטלה, אבל

אם האשה מחוייבת לטפל במלאכות הבית שוב נראה פשוט שאי אפשר לכפות עליה עבודת הצמר (ועי' שו"ע שם סעי' י' ובפ"ת), (ראה תיקי ערעורים מס. 143/טז. — טז/102).

נמצא דלפי האמור הרי במקרה דנן מעיקר הדין חייב הבעל במזונותיה הואיל ואין עליה חיוב לעשות בעבודת הצמר, ורק במלאכות הבית שהיא כן חייבת לעשות לבעל והיא מסרבת לעשות אותם, אם כי לא הפסידה את מזונותיה, אבל הבעל רשאי לנכות ממזונות שכר העולה לו מלאכות הללו.

נוסף להאמור נראה כי במקרה שלפנינו לית מאן דפליג דאין האשה מפסדת את זכות מזונותיה שהרי הבעל לא דרש לפטור אותו ממזונותיה בגלל זה שאשתו מסרבת לטפל במלאכות הבית עתירתו היא רק לנכות מה שעולה לו דמי מלאכות הללו הואיל והוא זקוק לאכול במסעדות וכו', לא יותר מזה, וכך טען לפני ביה"ד האזורי: —

„מכיוון שאין האשה מנהלת משק בית בשביל הבעל הוא מוכרח לאכול במסעדות... הבעל יכול לשלם בשביל מזונות האשה והבנות לא יותר מאשר — 250 ל"י לחודש...“.

וכן השמיע לפנינו ב"כ הבעל: —

„... הוא אף פעם לא טען שהוא לא נותן עבור צרכי הבית העובדה היא שהוא מוכרח לאכול בחוץ ולתת את הכביסה לחוד, היא לא מבשלת עבורו יוצא שהסכום בפסה"ד המעורער הוא גדול מדי, הסכום שאמרנו מתקבל על הדעת“.

ובשו"ע סי' ע' סעי' ה' נאמר: —

„פוסקים לה מזונות... ואין מחשבים עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה, אם נמצא שעשתה הרי אלו שלו“.

ואפי' אם ידוע לבי"ד דמע"י מספיקין למזונותיה פסק הבי"ש שם כהרמב"ם הרמב"ן והרשב"א דאין ביה"ד מדקדקין עמה ופוסקים לה מזונותיה.

ובר"ן פי"ג דכתובות כתב: — „ואעפ"י שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במע"י לבעל או ליורשין למה לא יחשבו בי"ד עליו כשיחשבו לה מזונות... אלא אע"פ שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם ז"ל“.

ובמאירי כתובות דף ק"ז ביאר טעמו של דבר: —

„הואיל ובעלה לא אמר לה אין לבני"ד לומר כן שמא אף הוא אינו רוצה שתתגנה או שתתעמל כל כך ופוסקין לה וכשיבוא בעלה אם לא עשתה הפסיד“.

והרא"ש החולק ע"ז הוא מטעם:

„כשנפרעין מנכסיו של אדם שלא בפניו ראוי הוא שיהפכו בזכותו“.

וא"כ כשהבעל בפנינו והוא לא טען — מאשתו שתעשה את המלאכות שהיא חייבת בהן — אנו לא טענינן ליה אליבא דכו"ע.

זבכנ מה לי אם הוא לא דורש בכלל מאשתו שתטפל בהמלאכות המוטלות עליה — כי אז הרי פשוט שלא נעקר ממנו חיוב המזונות, ומ הלי אם אמנם כן תובע את מלאכות הבית, אבל דרישתו היא רק לנכות ממזונותיה כפי שעולה לו דמי מלאכות הללו, ובעל דנן אשר הוא מורד על אשתו איננו משתוקק כ"כ לאכול מפרי מעשיה דוקא. הדבר פשוט שלא פקע חיוב המזונות מן הבעל בנ"ד.

ואף כי במקרה דנן — לפי מה שקבע כב' ביה"ד האזורי — הבעל הוא מורד על אשתו, והל' היא במורדת שמוסיפין לה על כתו', ע' אה"ע סי' ע"ז, אמנם הוספה זו «אין נותנים לה לאלתר אלא נעשה חוב עליו» (ב"ש שם סק"ב בשם הר"ן), ועי"ז שהוא מורד באשתו לא מפסיד את זכותו במע"י שלה.

ואינו תחילה

ועי' בית יעקב סי' צ':

«המורד על אשתו י"א דאם מתה אינו יורשה, נראה דס"ל דדוקא בחיוב דמרידה לדידיה מפסיד מורד דס"ל דדמי למורדת שכ' הב"ש בסי' ע"ז למ"ד דהיא מפסדת ולא הוא ה"נ ס"ל להג"מ במורד דהוא מפסיד ולא היא... וכמו כן נראה דאין לו פירות ומעשה ידיה המותר ממזונותיה כשהוא מורד דחו"ל לא תיקנו מע"י ופירות תחת מזונות ופירקונה רק לבעל ולא להמורד מאישות וחיובים דידיה לא מפסדת רק כשיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אז פטור ממזונותיה אבל חיובא דידיה דהיינו מזונות כשאין לה מעשה ידיה שנתקן מקודם לטובתה א"י לקלקל...».

ובב"ש סי' ע"ז סקט"ו:

«והא דיורשה (במורדת), אע"ג דהוא פטור מכל החובות מ"מ היא שמרדה מפסדת אבל הוא אינו מפסיד לפי"ז נראה דהוא אוכל פירות אף לאחר יב"ח וכ"כ הרלב"ח בשם הרשב"א מיהו בד"מ כתב דהרא"ש ס"ל אחר יב"ח אינו אוכל פירות».

ובדיני מורדת בקצרה להב"ש:

«ובפירות י"א שהוא אוכל פירות ואינו מפסיד זכותו וי"א דאין לו

פירות».

וא"כ לדעת הסוברים דאי אפשר להטיל חיובים בלי זכויות, ואם האשה מורדת הואיל ואין הבעל מחוייב לפדות אותה כמו כן אין לו זכות בפירותיה, הוא-הדין כשהוא מורד, אם הוא משלם מזונות יש לו הזכות גם במעשה ידיה, גם להסוברים דהמורד ידו על התחתונה אף שהוא מפסיד זכויותיו עם-כ"ז איננו יכול לעכב תשלומי חובותיה, דהמורד מפסיד ולא הצד השני, מ"מ הא כתב הבית-יעקב דזה דוקא לענין מותר מע"י, אבל לגבי מעשה ידיה יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך.

על יסוד האמור יש לקבל טענת המערער אשר דרש להפחית מסכום של — 450 ל"י לחודש שהטיל עליו ביה"ד (לתשלומי מזונות המשיבה ומזונות ילדותיהם), הואיל «והאשה מסרבת לנהל משק בית בשביל המערער, והוא נאלץ לאכול את ארוחותיו במסעדות וכן גם למסור את הכביסה שלו למכבסות אשר עולה לו בהוצאות מרובות».

אולם על כבוד ביה"ד האזורי לברר מה המה מלאכות-הבית אשר יש לחייב את המשיבה במקרה דנן, שהרי המלאכות שאשה חייבת לעשות לבעלה תלוי במעמד הצדדים כמבואר בשו"ע סי' פ':

„הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת... הכניסה לו שתי שפחות... אינה מבשלת“.

ובכן סוגי מלאכות הבית שאשה מחוייבת בהם תלוי איפוא במעמד של בני הזוג, ולפי הנוהג במשפחת האשה ובמשפחת הבעל (ע"ש סעיף י').

בנוגע לתלונותיו של המערער על עצם החלטת ביה"ד כי „עליו לשוב אל אשתו לחיי משפחה תקינים“, אין אנו רואים, אחרי העיון בחומר, יסוד לשנות את קביעת כב' ביה"ד האזורי בנדון זה.

לאור כל האמור אנו פוסקים:

א. דוחים את הערעור על סעי' א' מפסק־הדין המערער.

ב. מחזירים את התיק לכב' ביה"ד האזורי ע"מ לברר את סוגי המלאכות-הבית שהמשיבה חייבת לטפל בהן, לאור הבירורים ובהתאם להאמור לעיל, יוציא כב' ביה"ד פס"ד בדבר דרישת המערער להפחית מתשלום המזונות.

אין צו להוצאות.

הודע בנוכחות ב"כ המערער מר אגולסקי, ומר אליאס ממשרדו של מר הוכמן

ב"כ המשיבה — ביום ב' באדר-ב' תשי"ט.

אוצר החכמה

ד

תשובות והנהגות כרך ג סימן תיז

שאלה: מעשה ידי אשה לבעלה ורוצה לעבוד כדי לתת המשכורת לבני משפחתה

נשאלתי מאשה שעובדת ונותנת חלק ניכר ממשכורתה לקרוביה, והבעל טוען שמעשי ידיה שלו ואינו מסכים, והיא טוענת שהרי בעצם אינה מחוייבת לעבוד כפקידה במשרד, ורק שהיא דוחקת עצמה ועובדת כדי שבני משפחתה יהנו.

הנה בש"ע אהע"ז (ר"ס פ) כ' שמעשה ידיה לבעלה כיצד הכל כמנהג המדינה, מקום שדרכן לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או פשתים טווה ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר לבד, והרמב"ם ר"פ כ"א דאישות מסיים והטויה היא מלאכה המיוחדת לנשים, וע"ש ב"ב בית מאיר" שאינו יכול לכופה במשא ומתן ואינו יכול לשנותה למלאכה אחרת, וכן הביא בב"י (צ"ה) תשובות הרשב"א שאינה אצלו כעבד או כפועל אלא רק לעשות בצמר. מיהו עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ד סימן צ"ב שהביא מהמל"מ פכ"א מאישות ה"א דדעת הראב"ד והרשב"א שבאלמנה שמעשי ידיה ליתומים אם עשתה מלאכות שאינה חייבת לעשותן מעשי ידיה שלה, וה"נ באשה שיש לה בעל, ומפרש המל"מ שם שיש לחלק דאלמנה שאני שמציאתה לעצמה וה"ה מעש"י ממלאכות שאינה חייבת בהם, לעצמה, משא"כ בנשואה שמציאתה לבעלה ה"ה גם המלאכות שאינה חייבת בהם, ועי"ש מש"כ לדחות זה. והמהרש"ם תמה דלא עדיף מהעדפה ע"י הדחק דכתב הב"ח דהמנהג במדינות אלו דאין מוציאין מיד האשה שיש לזה יסוד מהרא"ש והר"ח ע"ש, [דלא כהשו"ע ר"ס פ' דהוי לבעל, ועיין בחזו"א סימן ע' סק"ה במה שתמה ע"ד הב"ח, יעושה"ה]. ואינו דומה למציאה ששייך לבעל משום איבה וכדומה דהתם דרכה בכך ותקנת חכמים ע"ז, לא כן העדפה ע"י הדחק או מלאכות שאין דרכה בכך. ועיין שם עוד דדן דמשא ומתן דסרסרות מיקרי דרכן בכך, והראיה ממש"כ הראשונים והרמ"א דשייך לבעל, ודן דברשב"א מפורש דלא מיקרי דרכן בכך, וע"כ מוכיח דגרע מהעדפה ע"י הדחק ודמי למציאה ודברי הב"ח צ"ע. אכן החילוק מבואר דהרמ"א הא ס"ל כהשו"ע שישודו מהראשונים דהעדפה ע"י הדחק הוי לבעל, אך להב"ח דהמנהג בהעדפה ע"י הדחק דאין מוציאין מידה י"ל דה"ה לענין מלאכות שאינה רגילה בהם.

ועוד לגבי עיקר דין מלאכות דנחשב שאינה רגילה בהם, הנה הר"ן בכתובות (סא: ד"ה הלכה) כתב שאם עשתה מלאכה שאינה חייבת כגון שיש לה שפחות, ומ"מ עובדת כדי שלא תבוא לידי זימה, והיינו מחמתה ולא מחמתו, דיש אומרים ששייך לה, ובשם הרשב"א ז"ל כתב דלא עדיף מהעדפה שע"י הדחק דהוי דבעל. ולדעת הר"ן קרוב הדבר שמלאכתה לעצמה שאם תצטרך לתת לבעל מלאכתה תתבטל ותבוא לידי זימה, והריטב"א כתב שמלאכתה לעצמה, דרק בהעדפה אזלין בתר העיקר אבל כשעיקר המלאכה שלה שאינה חייבת בה אין לבעל זכות בהם ע"ש, ויש משמעות ג"כ ב"א שבר"ן כן, ומעתה בעניננו שאינה מחוייבת כלל במלאכה זו הרי י"א דהוי שלה.

ומעתה כיון דבהעדפה ע"י הדחק דעת הב"ח דהמנהג במדינות אלו שאין מוציאין מידה, וביותר במלאכות שאין חייבת בהם יש מהראשונים דס"ל דהוי שלה, ועכ"פ לא גרע מהעדפה שע"י הדחק, י"ל דע"י המנהג הוי שלה מדינא, דאדעתא דמנהג נשאת, ולכן אף למה שערער החזו"א בסימן ע' סק"ה דהאיך נכריע כר"ע דהוי שלה, הרי

דעת השו"ע והרמ"א וגדולי הראשונים כחכמים דהוי של בעל, וגם הרא"ש לא הכריע דהוי שלה והאיך נוקמיה בידה, מ"מ נראה שהמנהג במדינות אלו כפי שהעיד הב"ח, וי"ל שעכ"פ נעשה מרוב הרגילות לעסוק כהעדפה ע"י הדחק, ואילו יהא של בעל לא יעסקו במלאכה בהעדפה ע"י הדחק, וניחא לבעלייהו בהכי דסו"ס רווחא ביתה, ואין לבעל שום הפסד ממלאכתה דעוסקת בזמן דאין מזנחת שום דבר מחיוביה, וע"כ נקבע המנהג שאין מוציאין מידה, וי"ל דשוב הוי כאדעתא דהכי נשאת וכמ"ש.

אכן למעשה נראה לחלק בזה, שאם הוא בן תורה וידעה האשה שאי אפשר להם להתקיים אלא בעזרת עבודתה, נמצא שהיא כמחוייבת גם במלאכה שבמשרד, וכן נהגו כמה נשים חרדיות (והיינו במקום עבודה שיש שם אורה של תורה ויראת שמים, שבלאו הכי אסורה לעבוד שעלולה להתקלקל כששומעת דברי ליצנות וכדומה), אבל בנ"ד שבעלה עובד ומרויח כדי פרנסתם ולא התנה עמה שתעבוד, נראה שיכולה לטעון שעובדת בתנאי שהשכר לעצמה.

מיהו אם עבדה כבר בתור בחורה, ואם כן המלאכה לא דבר זר אצלה, נראה שאין זו טענה שמלאכת משרד אינה מלאכה לנשים, שהרי גם קודם נישואיה נהגה כן, ואינה יורדת עמו כשעובדת במשרד. אבל אם הולכת לעבוד וטוענת שפטורה מכך, כיון שיש לו פרנסה מבלעדי עבודתה ואינה מחוייבת לעבוד כדי להעשיר, כיון שלצורכי הבית יש מעבודת בעלה, ודוחקת עצמה רק בשביל שתהא השכר שלה, ובמלאכתה אינה מזנחת בביתה המלאכות שעליה לעשות, נראה שאם רוצה שיהא הכסף לעצמה, אין בידו למחות בידה, וכמו שביארנו.

וכ"ז אני כותב מצד שורת הדין, אבל יש לדעת שכל מחלוקת עלולה לקלקל חיי שלום ואישות ביניהם, וע"כ מן הראוי היה להתפשר שיסכים עכ"פ לחלק מהכסף שתתן למשפחתה, ומה עוד שקרוביה כקרוביו ומדין צדקה ראוי לו להחזיקם, ובדרך פשרה ושלום טוב הדבר לכל הצדדים אף אם מן הדין נראה כמו שביארנו.

ולע"ד נראה שהמנהג כמ"ש בהעדפה שעל ידי הדחק דביש להם פרנסה גם בלי עבודתה אין מוציאין מידה, וכיון שנהגו כן, יש לקיים המנהג שאם היא עשתה מלאכה שייך לה, ונימא דאדעתא דהכי ניסת היום, ואין לנו אלא כפי המנהג והיינו שאין מוציאין מידה מה שהרויחה. (ואף אי לא נימא כן, הנה כאן לכתחילה עובדת רק לצורך זו הצדקה, וכיון שאין חייבת במלאכה נראה שאין לו להוציא מידה כמ"ש), ויש לקיים הדברים בלי מחלוקת ובהסכמת שני הצדדים, ואם הוא בן תורה בלאו הכי נראה דשלו, רק יתן לה המגיע לה וכמ"ש.

ועיין מ"ל פרק כ"א דאישות דאשה שמביאה הטרף לביתה ומכלכלת בעלה במלאכה שאין דרכה בכך, דהרבה מהראשונים דס"ל דבזה גם לחכמים השכר שלה, [וע"ע בחזו"א שם סק"ו מש"כ בזה], ולע"ד בזמננו אם ניסת לו שהוא לומד, והיא שותפת לו ומחלקת עמו שכרו במצות ת"ת והיא מפרנסת הבית, מעיקרא נכנסה אדעתא דהכי, והוא נשאה לשם כך, ואינה יכולה להשתמט מחובת לפרנסו כראוי, וחוששני שכל מעשי ידיה שלו שהתנו שזה חלקו שלומד תורה ומקיים את חובתו בת"ת, וחובתה להשתדל בכל מעשי ידיה לפרנסת הבית וכו', כיששכר זבולון כמו שהסכימו בנישואין, וצ"ב בכל זה.

ספרא קדושים פרשה א עד פרק א אות ג

אם כן למה נאמר איש אלא שהאיש ספיקו בידו והאשה אין ספיקה בידה, מפני שיש רשות אחרים עליה.

נעימות נצח חלק א עמוד 36

חסד אמיתי - עם האשה

כתב רבינו המהרח"ו זצ"ל (רבי חיים ויטל - תלמידו של האריז"ל): ישנם בני אדם אשר מטיבים עם זולתם, ועושים חסד עם אחרים, אולם עם נשותיהם ובני ביתם אינם מטיבים, ושוחקים ליום אחרון, לאמור: שבואם לב"ד של מעלה יפתחו להם שערי גן עדן. אבל אוי להם ואוי לנפשם, כי לא ידעו ולא יבינו, שכל מעשי החסד שלהם, הבל ורעות - רוח. כי בראש ובראשונה יש לאדם לעשות חסד עם אשתו ובניו, וענייך קודמים, ורק אז יחשב לו החסד אשר הוא עושה עם אחרים.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סג עמוד א-ב

רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה. אמר ליה רב: והא קא מצערא ליה למר! א"ל: דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא.

משנה מסכת כתובות דף סא עמוד ב

התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סא עמוד ב – דף סג עמוד א

התלמידים יוצאין לתלמוד וכו'. ברשות כמה? כמה דבעי. אורחא דמילתא כמה? אמר רב: חדש כן וחדש בבית, שנאמר: לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה; ור' יוחנן אמר: חדש כן ושנים בביתו,

שנאמר: חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו. ורב נמי מ"ט לא אמר מההיא? שאני בנין בית המקדש, דאפשר ע"י אחרים. ור' יוחנן מ"ט לא אמר מההיא? שאני התם, דאית ליה הרווחה. אמר רב: אנחה שוברת חצי גופו של אדם, שנאמר: ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח; ורבי יוחנן אמר: אף כל גופו של אדם, שנאמר: והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים. ורבי יוחנן נמי הכתיב: בשברון מתנים! ההיא, דכי מתחלא ממתנים מתחלא. ורב נמי הכתיב: ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח! שאני שמועה דבית המקדש, דתקיפא טובא. ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי, לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל, אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח, ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה. א"ל: לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם? א"ל: ה"מ מילתא חדתי, אבל הא דשנן בה לא, דאמרי אינשי: דמלפי תכלי לא בהתה.

רא"ש מסכת כתובות פרק ה סימן כט

התלמידים יוצאין ללמוד תורה וכו' איבעיא להו ברשות כמה כמה דיהבי ליה רשותא [דף סב ע"א] אלא אורחא דמילתא בכמה שלא ישאל ממנה דבר של צער דשמא אף על פי שנותנת לו רשות ע"י פיוסו או ע"י שמתביישה ממנו לבה מצטערת והני רבנן דנפקי טובא כתב הראב"ד ז"ל לפי שהיתה תורתן אומנתן ולא חשו לאורחא דמילתא. אמר רב חדש אחד כאן וחדש אחד בביתו שנאמר לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ורבי יוחנן אמר חדש אחד כאן ושנים חדשים בביתו שנאמר חדש אחד בלבנון ושנים חדשים בביתו וכתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דמסתברא כרבי יוחנן דגמר מבנין בית המקדש ולי נראה כיון דלית כאן אלא אורחא דמילתא והיא קא ייהבי רשות עבדין להקל כרב.

טור אבן העזר הלכות כתובות סימן עו

אין האיש רשאי לצאת לסחורה או לצורך דבר אחר בענין שמתבטל מעונתו המוטלת עליו אלא ברשות אשתו ואפי' אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר אלא חדש בחוץ וחדש בביתו כי אף על פי שנותנת לו רשות על ידי פיוס או על ידי שמתביישת למונעו היא מצטערת בלבה והרמ"ה פסק חדש בחוץ וב' חדשים בביתו וא"א הרא"ש ז"ל פסק חדש בחוץ וחדש בביתו כתב הראב"ד אבל מי שתורתו אומנותו יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות והרמ"ה פסק דאפי' בלא רשות יכול לילך ללמוד דאמר רב אדא בר אהבה זו דברי ר"א דאמר התלמידים יוצאים בלא רשות ל' יום אבל חכ"א יוצא אדם ללמוד תורה ג' או ד' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאין בלא רשות והיו נענשים וכתב א"א הרא"ש ז"ל רב אלפס לא הביא דרב אדא בר אהבה משום דהלכה כר"א והרמ"ה פסק כרב אדא בר אהבה מדקאמר וסמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה אלמא כל הני רבנן סברי כרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו ואף על גב דהלכ' כרב אדא לא מיבעי להו לעגוני לנשותיהן כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ע"כ. וכ"כ הרמב"ם ות"ח יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים אין האיש רשאי לשנות מלאכה שעונתה קרובה לאחרת שעונתה רחוקה יותר כגון מחמר לגמל בלא

רשותה אף על פי שיש בה ריוח יותר חוץ מאדם בטל שיכול לחזור ת"ח בלא רשותה דכיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן עו סעיף ה

ות"ח יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהם ב' וג' שנים

Rabbi Dovid Rosman

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מט עמוד ב

ואמר רבי אלעזר: גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. אם אדם זורע - ספק אוכל ספק אינו אוכל, אדם קוצר - ודאי אוכל. ואמר רבי אלעזר: אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד.

רש"י מסכת סוכה דף מט עמוד ב

שנאמר זרעו לכם לצדקה, וגו' - קרא הכתוב לזריעה צדקה ואת החסד קרא קציר, וטובה קצירה מזריעה כדמפרש. אדם זורע וכו' - ספק אינו אוכל, שמא לא יצמח או ילקה בשדפון וברד.

אלא לפי גמילות חסדים שבה - הנתינה היא הצדקה, והטורח הוא החסד, כגון מוליכה לביתו או טורח שתעלה לו להרבה, כגון נותן לו פת אפויה או בגד ללבוש, או מעות בעת שהתבואה מצויה, שלא יוציא מעותיו לאיבוד, שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני.

זרעו לכם לצדקה - הצדקה היא הזריעה שזורע, כדי לקצור לקבל שכר, וקצרו לפי חסד - שתקבלו שכר לפי החסד שבה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף א

ודבר דבר (ישעיה נח, יג): שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול; הלכך אסור לומר: דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות. הגה: וב"א שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם, מותר לספרם בשבת כמו בחול; אבל מי שאינו מתענג, אסור לאומרם כדי שיתענג בהם חבירו (ת"ה סי' ס"א).

משנה ברורה שם ס"ק ו

כדי שיתענג וכו' - דאין לו לעבור על ודבר דבר בשביל חבירו ואם הוא מתענג במה שהם מתענגים אפשר דישי להקל: